

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI

pod redakcją
Wandy Ronki-Chmielowiec

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Jerzy Handschke, Jan Monkiewicz, Kazimierz Ortyński, Wanda Sułkowska,
Włodzimierz Szkutnik, Tadeusz Szumlicz, Stanisław Wieteska

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon [http://kangur.uek.krakow.pl/
bazy_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695- 191-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Formy zabezpieczenia emerytalnego w wybranych krajach europejskich	13
Teresa H. Bednarczyk: Działalność sektora ubezpieczeniowego a wzrost gospodarczy.....	23
Anna Bera, Dariusz Pauch: Programy edukacyjne jako instrument zwiększania świadomości ubezpieczeniowej w zakresie przestępczości ubezpieczeniowej	31
Jacek Białek: Ocena grupowa w analizie Otwartych Funduszy Emerytalnych.....	40
Sylwia Bożek: Czynności monitorujące i kontrolne w procesie zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie ubezpieczeniowym	51
Anna Celczyńska: Należności od ubezpieczających z umów ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.....	60
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problemy kalkulacji kosztów zakładów ubezpieczeń na tle powiązań w grupach finansowych	68
Dominika Cichońska: Rola ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem w zakładach opieki zdrowotnej.....	78
Krystyna Ciuman: Zakłady ubezpieczeń a inne instytucje pośrednictwa finansowego w Polsce w latach 2005–2009.....	87
Tadeusz Czernik: O pewnym sformułowaniu zagadnienia ruiny	94
Teresa Czerwińska: Uwarunkowania polityki dywidend spółek ubezpieczeniowych.....	106
Robert Dankiewicz: Determinanty rozwoju rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce	116
Beata Dubiel: Ubezpieczeniowe aspekty ryzyka ekologicznego	126
Roman Garbicz: Ryzyko starości jako element konstruowania systemów emerytalnych w Unii Europejskiej	135
Waldemar Glabiszewski: Znaczenie innowacji technologicznych w działalności ubezpieczeniowej	146
Łukasz Gwizdała: Możliwości analizy systemów bonus-malus w świetle procesów Markowa.....	156
Magdalena Homa: Kalkulacja składki w inwestycyjnych ubezpieczeniach na życie typu unit-linked	168
Beata Jackowska: Charakterystyka wybranych metod wyrównywania tablic trwania życia – wnioski dla zastosowań aktuarialnych	179

Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Grupowe ubezpieczenia na życie w sektorze MSP	190
Marietta Janowicz-Lomott: Produkty strukturyzowane w formie ubezpieczeń w Polsce.....	201
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: Próba zidentyfikowania czynników mających wpływ na wysokość składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach komunikacyjnych w Polsce.....	213
Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Pobłocka: Ocena praktycznych metod szacowania rezerwy IBNR w ubezpieczeniach majątkowych	222
Piotr Kania: Specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte jako forma zewnętrznego zarządzania ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi zakładów ubezpieczeń na życie	232
Robert Kurek: Uprawnienia organów nadzoru w zakresie kontroli wypłacalności – ujęcie w Solvency II.....	241
Jacek Lisowski: Rola biegłego rewidenta w ocenie gospodarki finansowej ubezpieczyciela – unormowania prawne	250
Jerzy Łańcucki: Przesłanki i kierunki zmian w regulacjach dotyczących pośrednictwa ubezpieczeniowego	258
Krzysztof Łyskawa: Zagrożenie równowagi odszkodowania i szkody w obowiązkowych ubezpieczeniach mienia.....	267
Aleksandra Małek: Obowiązki banku jako ubezpieczającego w świetle Rekomendacji Dobrych Praktyk Bancassurance	277
Piotr Manikowski: Rynek ubezpieczeń w Polsce a cykle underwritingowe ..	286
Dorota Maśniak: Ubezpieczyciel jako główne ogniwo transgranicznego systemu ochrony ofiar wypadków drogowych	295
Artur Mikulec: Efektywność systemów emerytalnych krajów UE i EFTA w latach 2005–2008	305
Aniela Mikulska: Małe i średnie przedsiębiorstwa jako odbiorcy usług ubezpieczeniowych	316
Marek Monkiewicz: Jednolity rynek ubezpieczeniowy UE w warunkach globalnego kryzysu finansowego 2007–2009 – pomoc publiczna a wspólnotowe reguły konkurencji	325
Joanna Niżnik: Reforma systemów emerytalnych Ameryki Łacińskiej na przykładzie Chile i Argentyny	335
Magdalena Osak: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	344
Dorota Ostrowska: Kapitał międzynarodowy a dostęp do produktów ubezpieczeniowych strategicznych dla rozwoju gospodarki polskiej.....	352
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Polisa strukturyzowana jako forma inwestycji alternatywnej na rynku polskim.....	362
Renata Pajewska-Kwaśny: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. I	373

Monika Papież: Analiza przyczynowości na rynku ubezpieczeń życiowych w latach 2003–2010	383
Agnieszka Pawłowska: Ubezpieczenie <i>business interruption</i> w zarządzaniu ryzykiem przerw w działalności gospodarczej	394
Krzysztof Piasecki: Rozmyte zbiory probabilistyczne w rachunku aktuarnym	402
Piotr Pisarewicz: Rola funduszy inwestycyjnych w rozwoju programów emerytalnych w USA	409
Ryszard Pukała: Procesy integracyjne rynków ubezpieczeniowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej	416
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medical savings account as a funding mechanism for health	426
Grażyna Sordyl: Rola i działalność holenderskiego funduszu gwarancyjnego (College voor Zorgverzekeringen CVZ) w obszarze prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych	435
Ewa Spigarska: Sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń a Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w świetle wprowadzanych zmian	445
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organizacja audytu wewnętrznego w zakładach ubezpieczeń w świetle <i>Solvency II</i> oraz standardów audytu	454
Anna Szkarłat-Koszalka: Instrumenty systemu rachunkowości a kontrola bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela	463
Tomasz Szkutnik: Funkcje łączące w agregacji ryzyka ubezpieczyciela	472
Włodzimierz Szkutnik: Ryzyko uruchomienia rezerw katastroficznych	483
Anna Szymańska: Czynniki determinujące wybór ubezpieczyciela na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych OC	494
Ilona Tomaszewska: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. II	507
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Świadomość ubezpieczeniowa oraz skłonność do ryzyka studentów	515
Stanisław Wanat: Modelowanie zależności w kontekście agregacji kapitałowych wymogów wypłacalności w <i>Solvency II</i>	525
Stanisław Wieteska: Adaptacja zakładów ubezpieczeń majątkowych do likwidacji skutków efektu cieplarnianego na terenie Polski	537
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statystyczna ocena wpływu przekraczania prędkości na liczbę wypadków drogowych w Polsce	547

Summaries

Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Forms of retirement security in selected European countries	22
Teresa H. Bednarczyk: The activity of insurance sector vs. economic growth.....	30
Anna Bera, Dariusz Pauch: Educational programs as an instrument to increase awareness of the crime of insurance cover	39
Jacek Bialek: Group evaluation of open pension funds	50
Sylvia Bożek: Monitoring and control activities in the risk management process of an insurance company.....	59
Anna Celczyńska: Accounts receivable from motor vehicle owners insured under third party insurance agreements	67
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problems of cost calculation of insurance companies against the background of connections in financial groups .	77
Dominika Cichońska: The role of insurance in risk management in health care facilities	86
Krystyna Ciuman: Insurance companies versus other financial intermediaries in Poland in the years 2005–2009.....	93
Tadeusz Czernik: An alternative formulation of ruin problem.....	105
Teresa Czerwińska: Determinants of the dividend policy in the insurance companies	115
Robert Dankiewicz: Determinants of development of trade credit insurance market in Poland	125
Beata Dubiel: Insurance aspects of ecological risk	134
Roman Garbiec: The risk of old age as the component of constructing the pension systems in the European Union	145
Waldemar Glabiszewski: The importance of technological innovations in the insurance sector.....	155
Łukasz Gwizdała: The capabilities of analyzing bonus-malus systems in the light of Markov processes	167
Magdalena Homa: Correct calculation of net premium in unit-linked investment insurance	178
Beata Jackowska: Characterization of selected methods of the graduation of life tables in the perspective of their actuarial applications	189
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Group life insurance in the SME sector.....	200
Marietta Janowicz-Lomott: Structured products in the form of insurance in Poland	212
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: An attempt to identify the factors having influence on the gross written premium in motor insurance in Poland	221

Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Poblocka: Evaluation of practical methods of estimation of incurred but not reported reserves in non-life insurance..	231
Piotr Kania: Specialized open-end investment funds as an external management form of investment funds of life insurance companies.....	240
Robert Kurek: Powers of supervision authorities regarding solvency control – Solvency II perspective.....	249
Jacek Lisowski: The role of the auditor in assessing the financial management of the insurer – legal norms	257
Jerzy Łańcucki: Regulations on insurance mediation – stressing premises and directions of change	266
Krzysztof Łyskawa: Threat of compensation balance and damages in compulsory property insurance	276
Aleksandra Malek: Duties of a bank acting as an coverage buying entity in the context of Recommendations on the Bankassurance Activity.....	285
Piotr Manikowski: The insurance market in Poland and underwriting cycles	294
Dorota Maśniak: Insurer as a major link in a cross-border system for protection of victims of road accidents – the role of co-operation of private and public entities.....	304
Artur Mikulec: Effectiveness of pension systems in EU and EFTA countries in the years 2005–2008.....	315
Aniela Mikulska: Small and medium-sized companies as recipients of insurance services	324
Marek Monkiewicz: Single insurance market in the EU and global financial crisis 2007–2009 – public intervention and Community competition rules.....	334
Joanna Niżnik: The reform of pension systems in Latin America. The Chilean and Argentinean models.....	343
Magdalena Osak: Medical savings account as a funding mechanism of health care.....	351
Dorota Ostrowska: The access to the insurance products strategic for the development of Polish economy in reference to the international capital..	361
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Structured policy as a form of alternative investment on Polish market.....	372
Renata Pajewska-Kwaśny: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part I.....	382
Monika Papież: Causality analysis on the life insurance market in the period 2003–2010	393
Agnieszka Pawłowska: Business interruption insurance implementation in risk management for interrupted activities	401
Krzysztof Piasecki: Probabilistic fuzzy sets in the actuarial calculation	408
Piotr Pisarewicz: Mutual funds role in retirement programs' development in the USA.....	415

Ryszard Pukała: Integration processes of insurance markets in Middle and Eastern Europe.....	425
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	434
Grażyna Sordyl: The Role and Activity of the Dutch Guarantee Fund (College voor Zorgverzekeringen CVZ) in the area of private health insurance	444
Ewa Spigarska: Financial statement of insurance company vs. International Standards of Financial Reporting in the light of changes.....	453
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organization of internal auditing in insurance companies in the light of Solvency II and audit standards	462
Anna Szkarłat-Koszalka: Instruments of accounting system vs. control of financial security of an insurer.....	471
Tomasz Szkutnik: Copula functions in the aggregation of insurer risk	482
Włodzimierz Szkutnik: The risk of using catastrophic reserves	493
Anna Szymańska: Factors determining the choice of the insurer on the CR automobile insurance market.....	506
Iłona Tomaszewska: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part II	513
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Students' insurance awareness and risk seeking	524
Stanisław Wanat: Modeling of dependencies in the context of the aggregation of solvency capital requirements in Solvency II	536
Stanisław Wieteska: Property insurance companies adaptation process to reduce the impact of greenhouse effect in Poland	546
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statistical analysis of speeding as a factor affecting car accidents in Poland	556

Jacek Lisowski

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ROLA BIEGŁEGO REWIDENTA W OCENIE GOSPODARKI FINANSOWEJ UBEZPIECZYCIELA – UNORMOWANIA PRAWNE

Streszczenie: W związku z tym, że problem wiarygodności sprawozdań finansowych generowanych przez ubezpieczycieli był i jest współcześnie zagadnieniem niezmiernie ważnym, zwłaszcza w kontekście skutków tzw. księgowości kreatywnej, rola biegłego rewidenta jest kluczowa. Jest ona szczególnie istotna, ponieważ ocena prawidłowości sprawozdań finansowych ubezpieczycieli wymaga uwzględnienia – dodatkowo – przepisów normujących zasady działania tych jednostek, a w szczególności tzw. norm ostrożnościowych. Przez obowiązek niezwłocznego powiadomienia organu nadzoru w razie popełnienia przestępstwa, naruszenia przepisów prawa oraz zagrożenia wypłacalności zakładu ubezpieczeń biegły rewident wspiera działania nadzorcze państwa i staje się istotnym instrumentem w gospodarce finansowej ubezpieczyciela.

Słowa kluczowe: gospodarka finansowa ubezpieczycieli, biegły rewident, badanie sprawozdania finansowego.

1. Wstęp

Funkcjonowanie instytucji finansowych – jako podmiotów o szczególnym charakterze i znaczeniu dla gospodarki – obwarowane jest znacznie większą warstwą regulacji prawnych, w szczególności norm ostrożnościowych. Ich wprowadzenie wynika głównie z bardzo wysokich kosztów upadłości tych instytucji i zagrożenia stabilności rynków [Marcinkowska 2007, s. 19]. Rynek ubezpieczeniowy wymaga szczególnej ochrony prawnej w formie stosownej regulacji ze względu na jego niedoskonałość. Obejmuje to przede wszystkim sferę informacji pozyskiwanej przez prywatnego klienta, a także asymetryczny podział pomiędzy nabywcą a oferującym usługę. Te negatywne zjawiska są wzmacniane niskim poziomem gotowości nabywcy do samodzielnego podjęcia wysiłku w celu uzyskania konkretnych informacji, co może wynikać np. z kosztów takiej operacji [Llewellyn 1995, s. 45]. Dlatego działania nadzorcze są bardzo ważne.

W ramach działań nadzorczych można wyróżnić nadzór zewnętrzny i wewnętrzny. Do pierwszego będą należały działania instytucji zewnętrznych: organu nadzoru

i biegłego rewidenta, natomiast do drugiego obszaru należy nadzór rady nadzorczej nad działalnością ubezpieczyciela [Łańcucki 2003, s. 9] wynikający z kodeksu spółek handlowych¹, działania aktuarusza, kontrola wewnętrzna i audyt wewnętrzny w zakładzie ubezpieczeń. Celem tego artykułu jest przedstawienie unormowań prawnych określających rolę, jaką pełni biegły rewident w ocenie gospodarki finansowej zakładu ubezpieczeń.

2. Gospodarka finansowa ubezpieczyciela – pojęcie i zadania

Gospodarka finansowa w nauce finansów jest związana z czynnościami występującymi przy tworzeniu, gromadzeniu i wydatkowaniu zasobów pieniężnych. Obejmuje ona zakres działań związanych z:

- przygotowaniem operacji pieniężnych, w tym przede wszystkim z planowaniem,
- realizacją operacji pieniężnych (zakres pojęciowy przypisywany finansom),
- ewidencją i oceną (analizą) przebiegu zdarzeń pieniężnych i podejmowaniem w przyszłości ewentualnych działań w celu korygowania wykrytych niedociągnięć [Fedorowicz 1986, s. 9–10; Fedorowicz 1994, s. 10; Korenik, Korenik 2004, s. 66–67].

Pojęcie gospodarki finansowej ubezpieczyciela oznacza w niniejszym artykule wszystkie czynności związane z przygotowaniem, realizacją i analizą przebiegu operacji pieniężnych w zakładach ubezpieczeń, mających na celu osiągnięcie założonych celów gospodarczych. Do operacji pieniężnych zaliczymy operacje techniczne, kapitałowe, inwestycyjne oraz związane z utrzymywaniem wypłacalności.

W działalności ubezpieczeniowej gospodarka finansowa ubezpieczyciela służy przede wszystkim wypełnianiu naczelnej zasady tej działalności, tj. realności ochrony ubezpieczeniowej. Dlatego w literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że głównym zadaniem gospodarki finansowej zakładu ubezpieczeń jest zachowanie stałej wypłacalności, posiadanie stałej płynności finansowej [Sangowski 1994, s. 160] oraz pokrycie odpowiednimi aktywami rezerw techniczno-ubezpieczeniowych [Ronka-Chmielowiec (red.) 2004, s. 33]. Ponadto z gospodarką finansową ubezpieczyciela wiążą się dwa trudne zadania: właściwe ustalenie wielkości funduszu ubezpieczeniowego, który musi gromadzić ubezpieczyciel, aby wywiązywać się ze swoich zobowiązań, oraz właściwe rozłożenie pomiędzy ubezpieczających ciężaru związanego z tworzeniem tego funduszu [Ronka-Chmielowiec 1997, s. 117–118].

Gospodarka finansowa zakładów ubezpieczeń spełnia istotne funkcje informacyjne, kontrolne i stymulacyjne. Pozwala zarówno zakładom ubezpieczeń, jak i innym podmiotom czy klientom zakładu ubezpieczeń poznać w sposób syntetyczny, całościowy lub detaliczny stan finansowy ubezpieczycieli. Na tej podstawie można

---

¹ Zob. art. 382 *Ustawy z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych*, DzU z 2000 r., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.

określić kondycję finansową zakładu, uchwycić występujące zagrożenia dla dalszego rozwoju oraz podejmować decyzje o charakterze strategicznym i bieżącym [Sangowski 1995, s. 7].

Wypracowanie właściwego modelu gospodarki finansowej przez ubezpieczyciela nie jest zadaniem łatwym ze względu na dużą liczbę aktów prawnych regulujących system finansowy ubezpieczeń gospodarczych. Nie chodzi tylko o akty dotyczące wyłącznie gospodarki finansowej ubezpieczyciela, ale i działalności gospodarczej w ogóle. Dlatego bardzo istotna jest odpowiednia ocena i analiza gospodarki finansowej ubezpieczyciela przez biegłego rewidenta.

3. Obszary działalności biegłego rewidenta wynikające z unormowań prawnych

Sprawozdania finansowe ubezpieczycieli charakteryzują się [Wanat-Poleć (red.) 2004, s. 17]: powszechnością, obszernością, jednorodnością, dostępnością oraz wiarygodnością. Ich wiarygodność zapewniają rygory ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości², która nie dopuszcza nierzetelności ksiąg rachunkowych i sporządzanych na ich podstawie sprawozdań. Wiarygodność, zgodnie z tą ustawą i ustawą z dnia 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej³, mają zapewnić również podpisy pod sprawozdaniem finansowym wszystkich członków zarządu, osoby (podmiotu), której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych, oraz opinia aktuarusza o prawidłowości wyliczenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych ustalanych metodami aktuarialnymi. Ponadto od 1 stycznia 2009 r. wprowadzono odpowiedzialność solidarną kierownika jednostki oraz członków rady nadzorczej wobec ubezpieczyciela, za szkodę wyrządzoną brakiem prawidłowości sporządzenia sprawozdania finansowego⁴. Instrumentem obiektywnej oceny wiarygodności zawartych w sprawozdaniach rocznych danych jest badanie przez biegłego rewidenta. Bez zachowania tego warunku nie jest możliwe ustalenie rzeczywistego stanu gospodarki finansowej zakładu ubezpieczeń, a tym samym ustalenie jego wypłacalności. Ubezpieczyciel informuje organ nadzoru o wyborze biegłego rewidenta oraz o każdej jego zmianie nie później niż w terminie 7 dni od dnia wyboru. Ponadto po badaniu roczne sprawozdanie finansowe podlega zatwierdzeniu przez organ zatwierdzający (zwyczajnie walne zgromadzenie spółki lub członków towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych) oraz zostaje przedstawione organowi nadzoru, nie później niż 6 miesięcy od dnia bilansowego (roku obrotowego).

Celem badania rocznego sprawozdania finansowego ubezpieczyciela przez biegłego rewidenta jest ustalenie, czy sprawozdanie finansowe prawidłowo, rze-

² Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU z 2002 r., nr 76, poz. 694 z późn. zm.

³ Ustawa z 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej, DzU z 2010, nr 11, poz. 66 z późn. zm.

⁴ Zob. art. 4a Ustawy o rachunkowości.

telnie i jasno przedstawia sytuację majątkową i finansową, wynik finansowy oraz rentowność ubezpieczyciela. Zakres tego badania obejmuje również stwierdzenie, czy dochowane zostały postanowienia ustawy o działalności ubezpieczeniowej oraz aktów wykonawczych. Badanie to wraz z przestrzeganiem standardów przez aktuarusza stanowi dodatkowe zabezpieczenie dla organu nadzoru, w szczególności w operacjach międzynarodowych (m.in. grupy ubezpieczeniowe, oddziały, jednostki zależne) [*Principles Applicable to...* 1999, s. 10].

Badanie to przeprowadzane jest przez wysoko wykwalifikowanych specjalistów z dziedziny rachunkowości, tj. biegłych rewidentów⁵. Biegły rewident ma stwierdzić, czy sprawozdanie, jako całość, i stanowiące podstawę jego sporządzenia księgi rachunkowe (system księgowości) są wolne od uchybień polegających na pominięciu lub zniekształceniu informacji ważnych (istotnych) dla czytelnika i czy można uznać za wiarygodne (rzetelne, prawidłowe) i jasne informacje zawarte w tym sprawozdaniu [*Norma nr 1...* 2002, s. 5]. Ocena prawidłowości sprawozdań finansowych ubezpieczycieli wymaga uwzględnienia – dodatkowo – przepisów normujących zasady działania tych jednostek, a w szczególności ustalających obowiązek dochowania tzw. norm ostrożnościowych, wymogów kapitałowych, wypłacalności, ograniczeń w zakresie wysokości i struktury inwestycji, itp. [*Norma nr 2...* 2002, s. 3].

Biegły rewident jest obowiązany powiadomić niezwłocznie organ nadzoru o ujawnionych podczas badania sprawozdania finansowego zakładu ubezpieczeń faktach wskazujących na:

- 1) popełnienie przestępstwa⁶;
- 2) naruszenie przepisów prawa;
- 3) zagrożenie wypłacalności zakładu ubezpieczeń⁷.

Biegły rewident przeprowadza badanie sprawozdania finansowego w sposób staranny, zgodnie z opracowanym przez siebie planem badania, w uzgodnionym z ubezpieczycielem czasie, stosując właściwe rewizji finansowej metody, przy uwzględnieniu znaczenia (istotności) badanych zagadnień i zachowaniu gospodarności rewizji. Przeprowadzając badanie, biegły rewident powinien kierować się postanowieniami norm wydanych przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów (KRBR) oraz osądem zawodowym wpływającym z jego wiedzy, doświadczenia i intuicji [*Norma nr 1...* 2002, s. 3].

Biegły rewident obowiązany jest zarówno w czasie badania, jak i po jego zakończeniu postępować zgodnie z postanowieniami Kodeksu etyki zawodowej biegłych rewidentów. W szczególności biegły rewident zobowiązany jest przestrzegać zasad:

- a) niezależności w toku badania,

---

⁵ Zasady wykonywania tego zawodu reguluje *Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym*, DzU z 2009 r., nr 77, poz. 649 z późn. zm.

⁶ Szerzej na temat roli biegłych rewidentów w wykrywaniu przestępstw gospodarczych zob. [Kutera 2008, s. 79–226].

⁷ Art. 172 ustawy o działalności ubezpieczeniowej.

- b) rzetelności i bezstronności,
- c) kompetencji zawodowych,
- d) tajemnicy zawodowej [*Norma nr 1... 2002*, s. 4–5].

Niestety mimo kluczowej roli, jaką odgrywają w gospodarce finansowej ubezpieczycieli biegli rewidenci, zdarzają się przypadki nierzetelnego wykonywania badania. Jak wynika z kontroli organu nadzoru, przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli w latach 1996–1999, w trakcie nadzoru sprawowanego nad zakładami ubezpieczeń organ nadzoru stwierdził występowanie przypadków nierzetelnego wykonywania zadań przez biegłych rewidentów, badających sprawozdania finansowe tych zakładów. Stwierdzone nieprawidłowości i błędy popełniane przez biegłych rewidentów dotyczyły najczęściej:

- nieznanomości zagadnień dotyczących wyceny bieżących i przyszłych zobowiązań wynikających z zawartych przez zakład ubezpieczeń umów ubezpieczenia i tworzenia adekwatnych do tych zobowiązań rezerw techniczno-ubezpieczeniowych,
- niezrozumienia zasad reasekuracji ubezpieczeniowej i jej wpływu na wyniki finansowe i działalność zakładu ubezpieczeń, w tym na rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe,
- akceptacji stosowanych przez zakład ubezpieczeń, niezgodnych z prawem zasad wyceny lokat finansowych⁸.

Organ nadzoru ograniczał się do składania w takich przypadkach zawiadomień do Krajowego Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Izby Biegłych Rewidentów (KIBR). W latach 1995–1999 skierowano dziewięć stosownych zawiadomień (dane od 2000 r. są niedostępne, ponieważ nie przeprowadzono ponownej kontroli). Jednak z powodu małej sprawności działania Rzecznika Dyscyplinarnego KIBR oraz ustalonej w ustawie o biegłych rewidentach i ich samorządzie procedury, umożliwiającej obwinionemu biegłemu rewidentowi skuteczne odwołanie w czasie zapadnięcia prawomocnego rozstrzygnięcia – do końca sierpnia 1999 r. nie udało się zakończyć żadnego postępowania dyscyplinarnego, nawet w sprawach dotyczących zawiadomień złożonych jeszcze w 1995 r. Jak wynika z ustaleń kontroli, sytuacji tej nie udało się zmienić, pomimo wielokrotnego występowania do Prezesa KIBR przez Ministra Finansów i przez Prezesa PUNU z wnioskami o podjęcie działań w celu przyspieszenia toku tych postępowań.

Problem wiarygodności informacji i sprawozdań finansowych generowanych przez ubezpieczycieli był i jest współcześnie zagadnieniem niezwykle ważnym, szczególnie w kontekście skutków tzw. księgowości (rachunkowości) kreatywnej i fałszowania sprawozdań finansowych. Najgłośniejszym przykładem niespodziewanych bankructw firm spoza branży ubezpieczeniowej, których sprawozdania finansowe były zbadane i zaopiniowane pozytywnie przez biegłych rewidentów, jest Enron, który doprowadził do upadku poważną firmę audytorską Arthur Andersen

⁸ Szerzej zob. [*Informacja o wynikach kontroli... 59/2000*, s. 37–38].

[Wąsowski 2003, s. 6]. Jeśli chodzi o polski rynek ubezpieczeniowy, to najbardziej znana była upadłość TUIR Polisa SA w 2000 r. Jak stwierdziła kontrola organu nadzoru kwartalnych i rocznych sprawozdań finansowych za lata 1993–1995, sprawozdania te przedstawiały nieprawdziwą sytuację finansową i były sporządzone niezgodnie z obowiązującymi wtedy zasadami rachunkowości ubezpieczycieli, co doprowadziło do cofnięcia zezwolenia na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej 30 września 1999 r.⁹ Ciekawy przypadek miał miejsce podczas obecnego kryzysu hipotecznego w USA, gdzie właściciele upadłej największej niezależnej amerykańskiej firmy udzielającej pożyczek hipotecznych – New Century Financial Corp. wystąpili do sądu z roszczeniem około 1 mld dolarów przeciwko globalnej firmie audytorskiej KPMG International i jej amerykańskiej spółce zależnej KPMG LLP, która zbadała i zaopiniowała pozytywnie ostatnie, przed ogłoszeniem upadłości, sprawozdanie finansowe. Właściciele zarzucili audytorowi, że audyt był przeprowadzony w sposób rażąco niedbały i przyczynił się do upadłości spółki [Brown 2009].

Rzetelność badania przeprowadzanego przez biegłego rewidenta jest kluczowa dla oceny sytuacji finansowej zakładu ubezpieczeń, która opiera się na analizie sprawozdawczości finansowej. Rynek usług audytorskich w Polsce jest wysoce skoncentrowany. Trzy największe firmy audytorskie: KPMG, Ernst&Young oraz PricewaterhouseCoopers, zbadały w latach 2007–2008 odpowiednio 68 i 65% podmiotów nadzorowanych przez organ nadzoru. Liderem wśród firm audytorskich badających sprawozdania finansowe zakładów ubezpieczeń jest KPMG (w latach 2007–2008 – 32% rynku). 50% działających w 2008 r. zakładów ubezpieczeń korzystało z usług tej samej firmy audytorskiej nieprzerwanie od 5 lat¹⁰. W latach 2004–2008 najczęściej jedna firma audytorska była reprezentowana przez 2 lub 3 kluczowych biegłych rewidentów¹¹. Dlatego w celu ograniczenia ryzyka popełnienia błędu przez biegłego rewidenta, wynikającego z rutynowego podejścia do badania ubezpieczyciela, art. 170 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej nakłada wymóg rotacji podmiotu uprawnionego do badania sprawozdania finansowego.

4. Zakończenie

Prawidłowość gospodarki finansowej ubezpieczyciela jest nierozzerwalnie związana z wiarygodnością sprawozdania finansowego, które należy traktować kompleksowo, tj. łącznie z systemem ocen (analiza finansowa, ocena organu nadzoru) oraz opinii związanych z tym sprawozdaniem (opinia biegłego rewidenta, opinia organu nadzoru) [Micherda 2007, s. 27–29]. W związku z tym, że problem wiarygodności spr-

---

⁹ Było to spowodowane m.in. opóźnieniem działań ze strony ówczesnego organu nadzoru (PUNU). Sytuację tę opisuje dokładnie Najwyższa Izba Kontroli. Zob. [Informacja o wynikach kontroli... DFB – 41006/99, s. 34–37].

¹⁰ Dotyczy badania sprawozdań finansowych za lata 2004–2008.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. [Stanowisko KNF... 2009].

wozdań finansowych generowanych przez ubezpieczycieli był i jest współcześnie zagadnieniem niezmiernie ważnym, rola biegłego rewidenta jest kluczowa. Jest ona szczególnie istotna, ponieważ ocena prawidłowości sprawozdań finansowych ubezpieczycieli wymaga uwzględnienia dodatkowo tzw. norm ostrożnościowych. Przez obowiązek niezwłocznego powiadomienia organu nadzoru w razie popełnienia przestępstwa, naruszenia przepisów prawa oraz zagrożenia wypłacalności zakładu ubezpieczeń biegły rewident wspiera działania nadzorcze państwa i staje się istotnym instrumentem w systemie finansowym ubezpieczeń gospodarczych i gospodarce finansowej ubezpieczyciela.

Literatura

- Brown T. [2009], *KPMG Hit With Billion-Dollar U.S. Lawsuit Over Audits of Subprime Lender*, "Insurance Journal", April 2.
- Fedorowicz Z. [1986], *Gospodarka finansowa przedsiębiorstwa przemysłowego*, PWE, Warszawa.
- Fedorowicz Z. [1994], *Podstawy teorii finansów*, Poltext, Warszawa.
- Informacja o wynikach kontroli realizacji zadań ustawowych w zakresie sprawowania nadzoru nad funkcjonowaniem ubezpieczeń majątkowych i osobowych*, nr ew. 59/2000, NIK, Warszawa 2000.
- Informacja o wynikach kontroli realizacji zadań ustawowych w zakresie sprawowania nadzoru nad funkcjonowaniem ubezpieczeń majątkowych i osobowych*, DFB – 41006/99, NIK, Warszawa 2000.
- Karmańska A. (red.) [2003], *Rachunkowość finansowa zakładów ubezpieczeń – pojęcia – problemy – zadania*, Difin, Warszawa.
- Korenik D., Korenik S. [2004], *Podstawy finansów*, PWN, Warszawa.
- Kutera M. [2008], *Rola audytu finansowego w wykrywaniu przestępstw gospodarczych*, Difin, Warszawa.
- Llewellyn D. [1995], *Consumer Protection in Retail Investment Services: Protection Against What?*, "Journal of Financial Regulation and Compliance".
- Łańcucki J. [2003], *Nadzór państwa nad działalnością ubezpieczeniową*, „Prawo Asekuracyjne”, nr 2.
- Marcinkowska M. [2007], *Ocena działalności instytucji finansowych*, Difin, Warszawa.
- Micherda B. [2007], *Wiarygodność sprawozdania finansowego*, [w:] *Perspektywy rachunkowości w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, red. B. Micherda, Difin, Warszawa.
- Norma nr 1 wykonywania zawodu biegłego rewidenta. Ogólne zasady badania sprawozdań finansowych*, Załącznik nr 1 do uchwały nr 538/43/2002 KRBR z 12 listopada 2002 r.
- Norma nr 2 wykonywania zawodu biegłego rewidenta. Specyfika badania sprawozdań finansowych jednostek sektora finansowego*, Załącznik nr 2 do uchwały nr 538/43/2002 KRBR z 12 listopada 2002 r.
- Principles Applicable to the Supervision of International Insurers and Insurance Group and Their Cross-Border Business Operations (Insurance Concordat)*, IAIS, December 1999.
- Ronka-Chmielowiec W. [1997], *Ryzyko w ubezpieczeniach – metody oceny*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Ronka-Chmielowiec W. (red.) [2004], *Zarządzanie finansami w zakładach ubezpieczeń*, Branta, Bydgoszcz–Wrocław.
- Sangowski T. [1994], *Gospodarka finansowa kapitałami i rezerwami ubezpieczyciela*, [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, cz. 1, red. A. Wąsiewicz, Branta, Bydgoszcz.
- Sangowski T. [1995], *Gospodarka finansowa zakładu ubezpieczeń. Wybrane problemy*, PMD nr 80, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań.

Stanowisko KNF w sprawie rotacji biegłych rewidentów, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2009.

Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU z 2002 r., nr 76, poz. 694 z późn. zm.

Ustawa z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, DzU z 2000 r., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.

Ustawa z 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, DzU z 2010, nr 11, poz. 66 z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU z 2009 r., nr 77, poz. 649 z późn. zm.

Wanat-Połeć E. (red.) [2004], *Metodologia analizy finansowej zakładów ubezpieczeń, wersja II*, Departament Analiz Systemu Ubezpieczeniowego, Warszawa.

Wąsowski W. [2003], *Falszowanie sprawozdań finansowych*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa.

THE ROLE OF THE AUDITOR IN ASSESSING THE FINANCIAL MANAGEMENT OF THE INSURER – LEGAL NORMS

Summary: Due to the fact that the problem of the reliability of financial information and reports generated by insurers was and is today an extremely important issue, especially in the context of the so-called the effects of creative accounting and falsification of financial statements the auditor's role is crucial. It is particularly important since the accuracy of financial statements of insurers additionally requires taking into consideration the rules governing the principle of operation of these units, and in particular prudential norms. The obligation to report promptly to the regulator in the event of a crime, breach of law and threat to the solvency of an insurance an auditor supports surveillance activities of the state and becomes an important instrument in the financial management of the insurer.

Keywords: financial management of insurers, auditor, audit.